

ГРИМЕРНЕ МИСТЕЦТВО В УКРАЇНІ: ТЕРМІНОСИСТЕМА СЬОГОДЕННЯ

О. П. Хомуতেцька

Харківська державна академія дизайну і мистецтв, м. Харків,
Україна
homutetska@gmail.com

О. Khomutetska

Kharkiv State Academy of Design and Arts, Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-9109-1638>

О. П. Хомуতেцька. Гримерне мистецтво в Україні: терміносистема сьогодення

Гримерне мистецтво відіграє важливу роль у кіно, театрі, моді та телебаченні, відображаючи розвиток технологій і зміну мистецьких підходів. Сучасна термінологія гриму активно формується під впливом глобалізації, технологічних інновацій та міждисциплінарних взаємодій. У статті розглянуто основні групи термінів, їхні джерела, адаптацію й трансформацію під впливом англомовних запозичень, технічного прогресу та регіональних особливостей. Проаналізовано проблеми стандартизації професійної лексики та її відображення у вітчизняних словниках і навчальних програмах. Акцентовано на необхідності створення україномовних глосаріїв, які враховували б як традиційну, так і сучасну термінологію. Дослідження сприяє осмисленню лінгвістичних та історичних аспектів гримерної лексики й забезпеченню ефективної комунікації в галузі.

Ключові слова: *термінологія, кіногрим, гримерне мистецтво, український кінематограф, словник, професійна лексика.*

О. Khomutetska. Makeup art in Ukraine: contemporary terminological system

The purpose of the article is to analyze the existing terminology of makeup art, its usage and dissemination, identify its key characteristics, problematic aspects, and gaps, as well as develop recommendations for its systematization and improvement. The study takes into account modern trends in makeup artistry, technological innovations, and the needs of the professional environment. This will contribute to the development of the field, the improvement of educational programs, the facilitation of professional communication, and the enhancement of the integration of Ukrainian makeup artistry into the global context.

The methodology is based on a comprehensive approach that combines **analysis and synthesis** of scientific papers, dictionaries, textbooks, and other sources to evaluate the existing terminology, as well as the **comparative method** to correlate Ukrainian terms

with their English counterparts. **Empirical methods** (expert surveys and interviews with professional makeup artists) were used to identify problems in the use of terminology, along with **content analysis** of educational programs, professional publications, and instructions for makeup products and equipment. The obtained results were subjected to **systematization and classification** to develop proposals for the standardization and unification of terminology.

The result of the research presented in this article is the identification of key trends and issues in the use of makeup artistry terminology in Ukraine, the delineation of major terminological discrepancies, and the formulation of proposals for their harmonization in accordance with international standards.

The **scientific novelty** of the study lies in the comprehensive analysis of Ukrainian makeup terminology, covering both theoretical and practical aspects. For the first time, a comparative analysis of Ukrainian terms with the international terminological system has been conducted, and ways for their standardization have been proposed.

The **practical significance** of the obtained results lies in their potential application for the development of specialized educational programs, the creation of regulatory documents on makeup artistry terminology, and the improvement of communication within the professional community. The proposed recommendations will contribute to the greater integration of Ukrainian specialists into the international makeup industry.

Keywords: *terminology, film makeup, makeup art, Ukrainian cinematography, glossary, professional terminology.*

Актуальність теми дослідження. Дослідження сучасної термінології гримерного мистецтва є актуальним у контексті дедалі більшого попиту на спеціалізовані знання та вміння в цій галузі. Збільшення кількості сучасних кінопроектів, театральних постановок і мультимедійних шоу вимагає ефективного використання термінів, які можуть охоплювати як технічні аспекти

роботи, так і творчі процеси. Актуальність також обумовлюється потребою в адаптації міжнародних термінів до українського мовного середовища, що дозволить гармонізувати національну термінологію з міжнародними стандартами. Крім того, подібні дослідження допоможуть формуванню чіткої термінологічної бази, яка сприятиме професійному розвитку фахівців, підвищенню якості освіти у сфері гриму та забезпечить кращу інтеграцію українського гримерного мистецтва у світовий культурний контекст.

Постановка проблеми. Гримерне мистецтво, будучи важливою складовою театру, кіно, телебачення та сучасних медіаплатформ, перебуває в постійному розвитку. Від традиційних підходів створення гриму до використання інноваційних технологій і матеріалів, ця галузь стає дедалі складнішою та багатограннішою. Проте термінологічна база гримерного мистецтва, що має забезпечувати точність і зрозумілість професійного спілкування, досі є неповною та недостатньо стандартизованою. Однією з проблем, що стоять перед українським кінематографом, є відсутність чіткої та уніфікованої термінології в галузі гримерного мистецтва. Через брак україномовної фахової літератури й посібників з гримування фахівці змушені користуватися іншомовними джерелами, що ускладнює термінологічну адаптацію та потребує постійного перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на те, що в межах українського наукового дискурсу наразі відсутні дослідження, присвячені виключно термінології гриму як окремому предмету наукового аналізу, теоретичну основу дослідження становлять наукові праці, присвячені загальному вивченню гримерного мистецтва та частково його термінологічного апарату. Зокрема, значний внесок у дослідження цих питань зроблено А. Г. Момчиловою, яка у своїй праці «Науково-теоретичні засади дослідження гриму в мистецьких практиках» (Момчилова, 2018) аналізує еволюцію поняття «грим» у різних історичних і культурних контекстах.

К. Г. Малярчук у статті «Грим як об'єкт наукової рефлексії» (Малярчук, 2019) торкається питань термінології гриму, зокрема в контексті

його наукового осмислення. Авторка аналізує грим як складний і багатогранний об'єкт, що виходить за межі суто декоративної практики й стає важливою складовою візуального образотворення. Стаття містить огляд праць, присвячених гримерному мистецтву, у яких розглядаються техніки та види гриму, однак терміни, наведені в цих роботах, здебільшого базуються на російськомовних джерелах, що вимагає переосмислення для україномовного контексту.

Обширну термінологічну базу кіномистецтва подає В. Миславський у словнику «Західний кінематограф. Концептуально-термінологічний словник» (2007), де систематизовано основні поняття західного кінознавства. Автор пропонує тлумачення термінів із посиланням на провідні джерела, розкриваючи їх значення в контексті світового кіно. Видання включає кілька термінів, дотичних до гримерного мистецтва, а також аналізує вплив різних кінематографічних традицій на формування понятійного апарату.

Одним із основних видань, що систематизує та узагальнює театральну термінологію, є «THEATRICA: Лексикон» Олександра Клековкіна (Клековкін, 2012). Це унікальна праця, яка поєднує академічний підхід із практичною значущістю для театральної спільноти. Лексикон Клековкіна сприяє осмисленню та впорядкуванню понять, що використовуються в сучасному театральному дискурсі. На відміну від класичних енциклопедичних видань, таких як «Словник театру» Патріса Паві (Паві, 2006), Клековкін не просто дає визначення термінів, а пропонує їх інтерпретацію в контексті українського театального процесу.

Цінним джерелом для дослідження термінології гриму є книга Лізи Елдрідж *Face Paint: The Story of Makeup* (2018), що пропонує глибокий історичний огляд розвитку макіяжу та його взаємозв'язків із мистецтвом, модою й культурою. Авторка простежує еволюцію косметичних технік від давнини до сучасності, зокрема й розвиток професійного гриму. Особливу увагу приділено становленню термінології в різних історичних та культурних контекстах. Попри загальнокультурний характер дослідження, книга містить пояснення термінів, актуальних для гримерної практики (зокрема, *foundation*,

contouring, blending), що можуть слугувати основою для стандартизації україномовної лексики. Водночас для глибшого аналізу сучасної фахової термінології необхідні додаткові спеціалізовані джерела з театрального та кіногриму. Одним із найбільш авторитетних видань у цій галузі є книга "Special Makeup Effects for Stage and Screen" (Debreceńi, 2018) відомого голлівудського майстра гриму Тода Дебрецені. У цій праці представлено не лише детальні методики створення спецефектів, а й розширений словник сучасної професійної лексики, що відображає актуальні тенденції та технологічні новації індустрії. Це терміни, що позначають найменування матеріалів, інструментів та технологічних процесів, пов'язаних зі створенням окремих елементів гриму.

Українська гримерна школа представлена працями М. Лосева та І. Шатохіна — художників-гримерів кіностудії ім. О. Довженка, авторів перших фахових посібників: «Майстерність гриму» (1960) та «Грим у театрі і кіно» (1971). Попри застарілість описаних технологій, ці книги стали одними з перших спроб систематизації знань про театральний та кіногрим, містять описи основних технік і матеріалів, а також початкові терміни, що можуть слугувати базою для подальшої стандартизації україномовної термінології. Створені в радянських умовах, вони значною мірою базуються на російськомовних джерелах. Водночас прагнення авторів до наукового аналізу й класифікації процесів гримування стало вагомим кроком у становленні фахового дискурсу, термінологічна база якого сьогодні потребує переосмислення.

Таким чином, проведений аналіз попередніх досліджень свідчить про брак стандартизованої термінологічної бази, що зумовлює необхідність подальшого дослідження термінології гриму в контексті сучасних мистецьких і технологічних практик.

Метою статті є аналіз наявної термінології гримерного мистецтва, її вживання та поширення, виявлення її основних характеристик, проблемних аспектів та прогалин, а також розробка рекомендацій для її систематизації та удосконалення.

Методологія дослідження базується на комплексному підході, що поєднує аналіз і синтез

наукових праць, словників, підручників та інших джерел для оцінки наявної термінології, а також порівняльний метод для співвідношення українських термінів з їхніми англійськими відповідниками. Для виявлення проблем у використанні термінології застосовувалися емпіричні методи (експертні опитування та інтерв'ю з професійними гримерами), а також контент-аналіз освітніх програм, професійних видань й інструкцій до гримерної продукції та обладнання. Отримані результати були піддані систематизації та класифікації з метою розробки пропозицій щодо стандартизації й уніфікації термінології.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У сучасному світі гримерне мистецтво посідає важливе місце в театрі, кіноіндустрії, моді, телебаченні та навіть у цифрових медіа. Це не лише технічна, а й творча складова, яка вимагає високого рівня майстерності та розуміння специфіки роботи. Проте швидкий розвиток технологій, поява нових матеріалів і технік, а також глобалізація спричинили істотні зміни в професійній мові гримерів. На сьогодні термінологія гримерного мистецтва відображає багатогранність і динамізм цієї галузі. Водночас виникають проблеми уніфікації та стандартизації термінів, адже в професійному середовищі часто використовуються як запозичення з інших мов, так і неологізми, що наразі не отримали офіційного закріплення. Це може створювати труднощі в комунікації між фахівцями різних поколінь, країн і професійних сфер. Наше дослідження зумовлене потребою у впорядкуванні термінів, їх адаптації до сучасних реалій і забезпеченні ефективної комунікації в професійній та освітній діяльності. Систематизація та аналіз сучасної термінології гриму не лише сприятимуть її стандартизації, а й створять основу для подальших досліджень та розвитку галузі. Знання професійних термінів необхідне фахівцям-початківцям, так само, як і досвідченим працівникам гримерної, пастижерної, перукарської справи. Ці знання розширюють ерудицію, надають професії значимості. Професійна лексика є важливим засобом відображення культури та мистецтва, вона сприяє точному опису процесу та дозволяє фахівцям і аматорам ефективно

обмінюватися інформацією, формує особливий стиль комунікації, який відрізняється від загальнонаціональної мови високим рівнем спеціалізації та термінологічною насиченістю.

Розглянувши гримерну термінологію в межах сучасної кіноіндустрії, зазначимо, що процес змін у професійній лексиці гримера можна проілюструвати на прикладі кількох груп термінів, які демонструють еволюцію під впливом технологій, глобалізації та культурних особливостей. *Першу групу* становлять терміни, що запозичені з інших мов:

«Контуринг» (contouring) — термін, запозичений з англійської мови, який означає техніку моделювання обличчя за допомогою світлотіні. Раніше використовували загальніші вирази на кшталт «корекція форми обличчя».

«Хайлайтер» (highlighter) — продукт для освітлення окремих ділянок шкіри.

Другою групою є термінологічні адаптації технологічних новинок:

«Аерографія» (airbrushing) — техніка нанесення гриму, бодіарту чи макіяжу за допомогою аерографа. З'явилася завдяки впровадженню нових технологій у гримерне мистецтво. Раніше це обладнання використовувалося переважно в живописі чи автомобільному дизайні.

«Силіконові протези» (silicone prosthetics) — термін, який набув популярності з розвитком матеріалів для створення реалістичних образів у кіно.

«Інкапсуляція силікону» (silicone encapsulation) — технологія створення гримерних накладок з розчинними краями.

Третьою групою є неологізми та сленг:

«Бейкінг» (baking) — техніка закріплення макіяжу пудрою, що виникла серед б'юті-блогерів і стала загальноновживаною серед професійних гримерів.

«Гліттеринг» (glittering) — процес використання блискіток у макіяжі, який набув популярності в епоху соціальних мереж і фестивальної культури.

Четверта група — це класичні терміни, які змінили своє значення:

«Грим» (makeup) сьогодні вживається як загальне поняття, що охоплює різні форми змін зовнішності виконавця з метою створення або трансформації художнього образу. Раніше він

здебільшого асоціювався з театральною практикою, однак нині включає в себе ширшу класифікацію, зокрема: театральний грим (theatrical makeup) — традиційна форма гриму, що застосовується на сцені для створення художнього образу; сценічний грим (stage makeup) — технічно подібний до театального, проте вживається також у ширшому контексті виступів поза театром (наприклад, цирк, шоу-програми); кіногрим (film makeup) — спеціалізований грим, адаптований до особливостей зйомок, освітлення і кінокамери; грим для спеціальних ефектів (special effects makeup / SFX makeup) — включає використання матеріалів і технік для створення складних трансформацій, фантастичних образів тощо; пластичний грим (prosthetic makeup) — форма SFX-гриму, що базується на використанні накладних елементів (протезів / накладок) із латексу, силікону тощо. Варто відмітити, що в англійській мові терміни «грим» і «макіяж» передаються одним словом — makeup, що охоплює як щоденне нанесення косметики, так і професійні техніки для театру чи кіно. В українській мові ці поняття розмежовуються: «макіяж» стосується переважно побутового використання, тоді як «грим» має спеціалізоване застосування. Така мовна різниця потребує чіткого розрізнення при науковому аналізі та перекладі, оскільки може створювати певну семантичну двозначність, що вимагає більш детального роз'яснення в контексті перекладу або порівняння з іншими мовами, де ці терміни мають різні значення.

«Аквагрим» (face painting) — термін, що первинно вживався для позначення дитячого гриму, який застосовується під час свят та вистав, а також фарб на водній основі, призначених для нанесення на обличчя. Із часом поняття набуло ширшого вжитку й наразі активно використовується в професійному гримерному середовищі, зокрема у сфері театру та кіно.

П'ята група — це терміни, що утворилися під впливом цифрових технологій:

«Цифровий грим» (CGI makeup) — створення образів за допомогою комп'ютерної графіки. Термін з'явився з розвитком технологій CGI.

«Грим для зйомок на хромакей» (green screen-safe makeup) — використання спеціальних зелених або синіх пігментів, які можна легко видалити під час комп'ютерної обробки. Актуально

для створення напівпрозорих персонажів або зміни текстури шкіри.

Шосту групу представляє термінологія з регіональними особливостями:

«Мастика» — класичний український термін для клейових сумішей, який зберігає локальне значення, але має іноземні аналоги (spirit gum).

«Тональний крем» — український еквівалент міжнародного “foundation”, хоча обидва терміни часто використовуються паралельно.

Ці приклади демонструють, як термінологія змінюється залежно від технічного прогресу, глобальних тенденцій і культурного контексту.

На жаль, перелічені терміни рідко зустрічаються в театрознавчих та кінематографічних словниках. Наприклад, у «Словнику театру» П. Паві (Паві, 2006, с. 239) термін «макіяж» трактується як синонім до «гриму», що не повною мірою відображає різницю між цими поняттями в сучасному мистецькому дискурсі, а також подається визначення «бодіарту», але воно не враховує специфіку використання терміну в театральному або кінематографічному контексті.

У виданні «Західний кінематограф. Концептуально-термінологічний словник» В. Н. Миславського (Миславський, 2007, с. 97) розглядаються поняття «механічні ефекти в кіно», «спецефекти в кіно» та «художник фільму», у яких містяться лише фрагментарні згадки про діяльність гримера без ґрунтового аналізу його професійної діяльності та функцій у кінематографічному виробництві. «Словник театрознавчих термінів і понять» І. Савченко та І. Ліпницької (Савченко & Ліпницька, 2021, с. 18, 30, 31, 99) включає деякі гримерні терміни, зокрема «бодіарт», «грим», «перука», «гумоз», проте їх інтерпретація є доволі загальною та не враховує сучасні технологічні та мистецькі аспекти професії. Окрім того, у методичних рекомендаціях і навчальних програмах мистецьких закладів досі трапляються застарілі терміни. Наприклад, поняття «заяча лапка», що означає інструмент для видалення надлишку пудри або рум'ян, нині не використовується в професійній гримерній практиці, однак усе ще зустрічається в окремих освітніх матеріалах, це свідчить про потребу їх оновлення відповідно до сучасних вимог індустрії.

Таким чином, аналіз термінологічних джерел свідчить про недостатню розробленість спеціалізованого понятійного апарату у сфері сценічного та кінематографічного гриму. Це вказує на необхідність подальшого формування та систематизації професійної лексики, що відображала б сучасні тенденції та технологічний розвиток галузі. Постає нагальна потреба у створенні спеціалізованих глосаріїв та лексиконів, які б комплексно висвітлювали професійну лексику у сфері гриму, з огляду не лише на традиційні техніки, а й новітні тенденції.

У процесі дослідження проблематики формування терміносистеми в українському гримерному мистецтві було проведено низку інтерв'ю з провідними фахівцями галузі кіногриму. До опитуваних увійшли знані практики з вагомим творчим доробком у сучасному українському кінематографі, зокрема: Катерина Струкова («Брама» 2017, «Ціна правди» 2019, «Наші котики» 2020), Ліліана Хома («Кіборги. Герої не вмирають» 2017, «Сторожова застава» 2017, «Вічник. Сповідь на перевалі духу» 2024), Джулія Мельник («Пік страху» 2020, «Еґреґор» 2021) та Катерина Моїсеєнко («Стоп-Земля» 2021, «Памфір» 2022). Отримані дані дозволили окреслити низку проблем, пов'язаних із мовною взаємодією фахівців на знімальному майданчику. Зокрема, Катерина Моїсеєнко акцентує на міждисциплінарній природі професійної комунікації гримера: «Наша професія тісно пов'язана з іншими на майданчику, тому ми спілкуємось і термінами освітлювального, і режисерського, і художнього департаментів. Бо взаємодія з кожним із них відбувається постійно» (інтерв'ю, К. Моїсеєнко, 2025). Такий перетин термінологій різних департаментів зумовлює потребу в універсальному понятійному апараті, що охоплює не лише вузькопрофільні, а й суміжні сфери діяльності.

У свою чергу, Ліліана Хома вказує на джерела запозичення термінології в українському професійному середовищі: «Терміни в основному запозичуємо у “передовиків” галузі, а саме в американців та англійців, тому це здебільшого англійські назви» (інтерв'ю, Л. Хома, 2025). Така тенденція демонструє як відкритість вітчизняної гримерної практики до глобального досвіду, так і відсутність націоналізованої системи фахової лексики, яка б відповідала локальному культурному контексту та мовним нормам.

Результати інтерв'ювання свідчать про актуальність термінологічного осмислення гримерного дискурсу, потребу в стандартизації понятійного апарату та створення україномовної фахової бази, що враховувала б як світові впливи, так і специфіку української кіноіндустрії. У відповідях респондентів простежується також тенденція до активного використання специфічних професійних термінів, що вказує на розгалуженість сучасного гримерного лексикону. Зокрема, фахівці згадували такі терміни, як «інкапсуляція», «андеркат», «стайлінг», що активно функціонують у виробничій комунікації та засвідчують взаємопроникнення гримерної, перукарської та технологічної лексики.

Термін «інкапсуляція» (від англ. *encapsulation*) вживається в гримерній практиці для позначення технологічного процесу виготовлення прозорих розчинних країв силіконових елементів (протезів, шрамів, носів тощо), які мають максимально природно зливатися зі шкірою актора. Цей процес потребує точного дотримання інструкцій та знання хімічного складу матеріалів, а також не має усталеного україномовного відповідника, що ускладнює його фіксацію в освітніх і методичних джерелах.

«Андеркат» (англ. *undercut*) — термін, запозичений із перукарської сфери, але активно вживаний і в контексті гриму, особливо під час роботи з перуками, накладним волоссям або створенням стилізованих історичних образів. Він означає тип стрижки, за якої боки та потилиця виголюються, а верхня частина волосся залишається довшою. У гримерному контексті це часто не лише візуальний прийом, а й технічна умова для надійного кріплення перуки чи спеціального гриму.

«Стайлінг» (англ. *styling*) — ще один приклад англomовного запозичення, що означає процес моделювання зачіски або зовнішнього вигляду актора за допомогою спеціальних засобів (гель, лак, віск тощо). У гримерному процесі «стайлінг» тісно пов'язаний із художньою концепцією образу, освітленням та загальною стилістикою фільму.

Ці приклади свідчать не лише про функціонування новітніх лексем у професійному середовищі, а й про потребу їхнього системного

опрацювання, адаптації або створення україномовних аналогів, що відповідали б як змісту, так і структурним нормам української мови.

Нерідко відбувається використання застарілих термінів у професійній лексиці сучасних гримерів. Це пов'язано з кількома ключовими факторами: відсутністю сучасної україномовної професійної літератури, оскільки в Україні майже немає оновлених підручників та посібників з гриму, фахівці змушені використовувати термінологію, що була зафіксована в радянських джерелах, які наразі є застарілими; традиційністю спільноти, професійна мова в якій формується шляхом передання знань від досвідчених майстрів до учнів, відповідно, якщо викладачі або наставники використовують застарілі поняття, вони автоматично передаються новим поколінням спеціалістів; повільним розвитком стандартизації термінології за умов відсутності офіційних стандартизованих словників чи термінологічних довідників з гримерного мистецтва. Зазначені фактори призводять до того, що гримери використовують ті терміни, які є усталеними у вузькому професійному середовищі. Таким чином, використання застарілої термінології в сучасній гримерній практиці є наслідком історичних, освітніх та мовних чинників, що потребують комплексного аналізу та оновлення.

Найбільш логічна та професійно коректна назва завжди залежить від контексту використання. Розглянемо на прикладі терміну «гримерна накладка» — це універсальний термін, що може стосуватися будь-якої деталі пластичного гриму, яка накладається та фіксується на шкірі актора. Тотожне значення має «пластична деталь» — технічний термін, який добре підходить для опису будь-якої об'ємної частини гриму, виготовленої зі спеціальних матеріалів (латексу, силікону). Зрідка використовується запозичене в голлівудських майстрів гриму поняття «протез» (*prosthetics*) — професійний термін, який у міжнародній практиці використовується для позначення складних об'ємних елементів, наприклад штучних носів, шрамів, ран, зморшок, додаткових об'ємів тіла. У свою чергу застарілі терміни «наліпка» та «наклейка» більше підходять для тимчасових, пласких елементів, наприклад, татуювань, які переносяться на шкіру.

Отже, коли мова йде про об'ємні деталі пластичного гриму, які змінюють риси обличчя або тіла актора, найточнішим терміном буде «пластична деталь» або «гримерна накладка».

Діяльність гримера на знімальному майданчику є невіддільною складовою кінематографічного процесу та передбачає постійну взаємодію з іншими виробничими підрозділами. Така співпраця вимагає володіння не лише професійною термінологією гриму, а й знанням лексики суміжних спеціалізацій, що забезпечує ефективну комунікацію між учасниками творчого процесу. Злагоджена робота різних профільних команд сприяє узгодженню художнього бачення, технічних рішень і досягненню високого рівня візуальної виразності екранного образу. Отже, обізнаність у професійній мові кожного напряму є ключовим чинником результативної взаємодії на знімальному майданчику. Гример повинен орієнтуватися в специфіці термінології, притаманній режисурі, операторській справі, художньому оформленню та роботі зі світлом, оскільки сучасний кінопроцес ґрунтується на міждисциплінарній координації. Володіння відповідною термінологією дозволяє уникнути непорозумінь, прискорити робочий процес, точніше виконувати поставлені завдання та гармонійно інтегрувати грим у загальну художню концепцію фільму. Таким чином відбувається і взаємний вплив термінологічних систем різних спеціальностей. У процесі спільної роботи гример, художник по костюмах, оператор, художник-постановник та освітлювач адаптують і збагачують власну лексику, запозичуючи або модифікуючи терміни відповідно до виробничих потреб. Це сприяє формуванню гнучкої професійної мови кінематографа, де поняття з різних сфер можуть уточнюватися, розширюватися або отримувати нові значення залежно від контексту творчої взаємодії.

Термінологія кіногриму формується під впливом різних індустрій, зокрема моди, медицини, театру, цифрових технологій та спецефектів. Кожна із цих сфер вносить свої поняття, адаптації та нові технічні терміни, що відображають розвиток професії гримера. Медицина сприяє розвитку спеціалізованої термінології у сфері спецефектів та протезного гриму. Наприклад,

такі терміни, як «протезування» (prosthetics), «інкапсуляція» (encapsulation) та «зліпок частини тіла» (lifecast) походять із медичних практик. Індустрія спецефектів також розширює понятійний апарат завдяки впровадженню нових матеріалів і технік.

Значну роль у формуванні сучасної гримерної термінології відіграє індустрія моди, яка диктує тенденції не лише в одязі, а й у макіяжі, що спричиняє адаптацію відповідної термінології і в гримерній сфері. Наприклад, поняття “contouring” (контуринг), “strobing” (стробінг), “baking” (бейкінг) прийшли з модної індустрії й закріпилися в гримі та візажі. Багато прийомів, популяризованих у фешн-індустрії, наприклад яскравий авангардний макіяж або техніка “glass skin”, згодом застосовуються в кіно, музичних кліпах і рекламі. Провідні візажисти, які працюють у сфері моди, вводять нові поняття, що стають стандартом і для гриму. Наприклад, Пет Макґрат та Ліза Елдрідж популяризували такі терміни, як “blurring” (ефект розмиття), “halo eye” (ефект сяючого ока), які поступово інтегруються у професійний грим. Таким чином, мода активно впливає на гримерну термінологію, розширюючи її понятійний апарат і сприяючи запозиченню нових слів.

Гримерну лексику можна розподілити на кілька основних категорій відповідно до сфер застосування та функціонального призначення. Ось можливий варіант класифікації:

1. Основні технічні терміни:

Загальні:

- грим (makeup);
- макіяж (makeup).

За призначенням:

- театральний грим (theatrical makeup);
- сценічний грим (stage makeup);
- кіногрим (film makeup);
- пластичний грим (prosthetic makeup).

За функцією:

- натуралістичний грим (realistic makeup);
- корекційний грим (corrective makeup);
- віковий (age makeup);
- портретний (portrait makeup);
- характерний (character makeup).

За технікою нанесення:

- живописний (painterly);
- скульптурно-об'ємний (sculptural / three-dimensional).

2. Матеріали та засоби:

- аквагрим (water-based makeup);
- жировий або кремовий грим (cream makeup, supra);
- спиртовий грим (alcohol-based makeup);
- латекс (latex);
- силікон (silicone);
- гіпс (plaster);
- гримерний віск (wax);
- коллодій (collodion).

3. Інструменти гримера:

- спонж (sponge);
- пензель (brush);
- аерограф (airbrush);
- шпатель (spatula);
- гримерна палітра (makeup palette).

4. Пластичний грим і спецефекти:

- накладка або пластична деталь (prosthetic appliance);
- зліпок (cast, lifecast);
- зістарювання (aging effect);
- інкапсуляція (encapsulation).

5. Постиж:

- перука (wig);
- штучна борода (fake beard);
- вуса (mustache);
- бакенбарди (sideburns);
- тюль або лейс (lace);
- лисина (bald cap).

Ця класифікація може бути розширена або деталізована залежно від конкретних аспектів гримерного мистецтва, зокрема спеціалізації в кіно, театрі чи телебаченні.

Висновки. Актуальність створення сучасної української термінології для гримерного мистецтва є ключовим фактором розвитку професії та утвердження культурної ідентичності українського кінематографа. Формування узгодженої системи професійних термінів сприятиме не лише підвищенню якості освіти у сфері театального та кіногриму, але й забезпечить ефективну міжкультурну комунікацію. Різноманітність підходів до терміновживання в різних країнах і культурах, а також значна кількість іншомовних запозичень, спричиняють термінологічну невизначеність в українському професійному середовищі. Це ускладнює освітній процес, передання професійного досвіду, проведення наукових досліджень та міжнародну

співпрацю у сфері гриму. Відсутність уніфікованої термінології також створює перешкоди для розробки стандартів професійної діяльності, що впливає на якість фахової підготовки спеціалістів і сприйняття гримерного мистецтва загалом. На сучасному етапі основним джерелом неологізмів у сфері технологій гриму є США та інші англomовні країни, які формують світові стандарти та спеціалізовану літературу. Через дефіцит україномовних навчальних видань гримери в Україні змушені звертатися до англomовних підручників, які містять не лише детальний опис технік і матеріалів, а й глосарії професійних термінів. Це свідчить про нагальну потребу у створенні стандартизованої україномовної термінологічної бази, яка відповідала б сучасним технологічним реаліям та міжнародним стандартам.

Термінологія гриму є динамічною системою, яка розвивається під впливом інноваційних технологій, міждисциплінарної інтеграції та глобалізаційних процесів. Саме тому подальші дослідження в цій сфері повинні бути спрямовані на систематизацію, адаптацію та уніфікацію професійної лексики, що сприятиме розвитку гримерного мистецтва в Україні та його інтеграції у світовий кінематографічний і театральний простір.

Перспективи подальших досліджень у сфері гримерної термінології українського кінематографа охоплюють необхідність формування уніфікованого глосарія, що систематизуватиме професійну лексику, з огляду на сучасні технологічні та мистецькі тенденції. Комплексне впорядкування понятійного апарату сприятиме не лише стандартизації термінології, а й її адаптації до міжнародних лексичних норм, що забезпечить ефективну комунікацію між фахівцями різних країн та інтеграцію української терміносистеми в глобальний кінематографічний дискурс. Таким чином, подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку систематизованої та сучасної терміносистеми гримерного мистецтва, яка не лише відображатиме актуальні професійні реалії, а й сприятиме підвищенню рівня професійної освіти та наукових студій у галузі українського кінематографа.

Список посилань

- Елдрідж, Л. (2018). *Писана краса. Історія макіяжу*. ArtHuss StyleBook.
- Лосєв, М., & Шатохін, І. (1960). *Майстерність гриму*. Державне видавництво «Образотворчого мистецтва і музикальної літератури УРСР».
- Малярчук, К. Г. (2019). Грим як об'єкт наукової рефлексії. *Культура і сучасність*, 1, 288–292.
- Миславський, В. Н. (2024). *Західний кінематограф. Концептуально-термінологічний словник*. ТОВ Видавництво «Точка».
- Миславський, В. Н. (2007). *Кінословник. Терміни, визначення, жаргонізми*. Харків.
- Момчилова, А. Г. (2018). Науково-теоретичні засади дослідження гриму в мистецьких практиках. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство*, 38, 259–268. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.38.2018.141828>.
- Момчилова, А. Г. (2019). Образотворчі засади гриму в модних інноваціях. *Україна у світових глобалізаційних процесах: культура, економіка, суспільство: збірник матеріалів доповідей учасників міжнародної науково-практичної конференції* (pp. 203–204). КНУКіМ.
- Момчилова, А. Г. (2019). Грим у модних інноваціях. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, 7(34), 15–17. <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2019-205VII34-03>.
- Паві, П. (2006). *Словник театру*. Львів.
- Савченко, І., & Ліпницька, І. (2021). *Словник театрознавчих термінів і понять*. [б. в.].
- Клековкін, О. (2012). *THEATRICA: Лексикон*. Ін-т проблем сучасного мистецтва НАМ України. Фенікс.
- Шатохін, І. О. (1971). *Грим у театрі і в кіно*. Мистецтво.
- Debreceeni, T. (2018). *Special Makeup Effects for Stage And Screen: Making and Applying Prosthetics*. Routledge, Taylor & Francis Group.

References

- Eldridge, L. (2018). *Pysana краса. Istoriia makiiazhu*. ArtHuss StyleBook. [In Ukrainian].
- Losev, M., & Shatokhin, I. (1960). *Maisternist hrymu. Derzhavne vydavnytstvo "Obrazotvorchoho mystetstva i muzychnoi literatury URSR"*. [In Ukrainian].
- Malyarchuk, K. H. (2019). Hrym yak ob'iekt naukovoi refleksii. *Kultura i suchasnist*, (1), 288–292. [In Ukrainian].
- Myslavskiy, V. N. (2024). *Zakhidnyi kinematohraf. Kontseptualno-terminolohichniy slovnyk*. TOV Vydavnytstvo "Tochka". [In Ukrainian].
- Myslavskiy, V. N. (2007). *Kinoslovnnyk. Terminy, vyznachennia, zharhonizmy*.
- Momchilova, A. H. (2018). Scientific and theoretical principles of studying makeup in artistic practices. *Visnyk KNUKiM. Serii: Mystetstvoznnavstvo*, 38, 259–268. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.38.2018.141828>. [In Ukrainian].
- Momchilova, A. H. (2019). Pictorial principles of makeup in fashion innovations. In *Ukraina u svitovykh hlobalizatsiinykh protsesakh: kultura, ekonomika, suspilstvo: Zbirnyk materialiv dopovidei uchasnykiv mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (pp. 203–204). KNUKiM. [In Ukrainian].
- Momchilova, A. H. (2019). Makeup in fashion innovations. *Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences*, 7(34), 15–17. <https://doi.org/10.31174/SEND-HS2019-205VII34-03>. [In Ukrainian].
- Pavi, P. (2006). *Slovnnyk teatru*. [In Ukrainian].
- Savchenko, I., & Lipnytska, I. (Eds.). (2021). *Slovnnyk teatroznnavchykh terminiv i poniat*. [n. p.]. [In Ukrainian].
- Klekovkin, O. (2012). *THEATRICA: Leksykon*. Feniks. [In Ukrainian].
- Shatokhin, I. O. (1971). *Hrym u teatri i v kino*. Mystetstvo. [In Ukrainian].
- Debreceeni, T. (2018). *Special Makeup Effects for Stage and Screen: Making And Applying Prosthetics*. Routledge, Taylor & Francis Group. [In English].

Надійшла до редколегії 08.01.2025

О. П. Хомуцька

аспірантка, викладачка, кафедра аудіовізуального мистецтва, Харківська державна академія дизайну і мистецтв, м. Харків, Україна

O. Khomutetska

postgraduate student, lecturer, Audiovisual Art Department, Kharkiv State Academy of Design and Arts, Kharkiv, Ukraine